

Åndens aktive nærvær i nattverden

Refleksjoner rundt pentekostalt nattverdssyn

Jarle Waldemar

Høyskolen for ledelse og teologi

ABSTRAKT

The Lord's Supper has been central to the Christian church since its institution by Jesus Christ. Within Pentecostal tradition, it has predominantly been understood as a symbolic memorial meal. In recent decades, however, several theologians have questioned the coherence between this memorialist interpretation and broader Pentecostal theology and practice. This article explores a range of theological perspectives from recent scholarship and invites renewed reflection on the Pentecostal understanding of the Lord's Supper. The aim is to contribute to a more integrated and theologically robust view of the Lord's Supper within a Norwegian Pentecostal context. The article argues for a pneumatological real presence—affirming the active and tangible presence of the Holy Spirit in the Lord's Supper—and suggests that a more sacramental approach is both compatible with and enriching to Pentecostal faith and practice.

Keywords: Pinsebevegelsen, nattverd, sakramentologi, realpresens, pentekostal teologi, pneumatologi, ekklesiologi.¹

¹ Takk til Karl Inge Tangen for konstruktive innspill.

INNLEDNING

Vekkelsen i Azusa Street i Los Angeles blir regnet som pinsevekkelsens vugge. Fra en liten nedlagt stall i Azusa Street ble Los Angeles et globalt senter for vekkelse, som skulle utløse en verdensvid karismatisk vekkelse som i dag berører millioner av mennesker. Det var her den nye teologien om dåpen i Den Hellige Ånd virkelig fikk sitt gjennombrudd og sin verdensvide betydning. Her kom menn, kvinner, barn, svarte, hvite, asiatiske, amerikanske urfolk, innvandrere, rike, fattige, analfabeter og utdannede mennesker sammen for å tilbe. Vekkelseskristendommen var preget av hellighetsforkynnelse og den personlige erfaringen av Gud. Sangen, vitnesbyrdet, åndsdaopen, tungetalen og endetidsforkynnelsen sto sterkt. Det som derimot sto svakere, var den klassiske systematiske teologien og dokumentasjonen av den. For de første pinsevenner var den løse formen og den frie organiseringen et viktig anliggende. Med røtter fra hellighetsbevegelsen vendte man ser bort fra det de så som mekaniske og formaliserte ritualer. Åndens fylde og Åndens ledelse sto i sentrum (Hollenweger, 1972; Anderson, 2004; Sørensen og Waldemar, 2023).

Med dette som bakgrunn ønsker jeg i denne artikkelen å undersøke det pentekostale synet på nattverden. Her brukes begrepene «pinsevenn» og «pinsebevegelsen» ikke begrenset til å referere til Pinsebevegelsen i Norge, men heller synonymt med det engelske uttrykket «Pentecostals/Pentecostalism» for å beskrive bevegelser innenfor den pentekostale retningen som kan spores tilbake til vekkelsene i Azusa Street Mission i Los Angeles tidlig på 1900-tallet.

Nattverden ble innstiftet av Jesus, og har fulgt den kristne kirke siden. Herrens måltid, også kjent som kommunion eller eukaristi i andre kristne tradisjoner, har en betydelig plass i den pentekostale gudstjenesten. Imidlertid blir det innenfor moderne pentekostalisme primært betraktet som en symbolsk handling til minne om Jesu død og oppstandelse, enn en sakramental seremoni som formidler nåde eller tilgivelse (Dutko, 2017). Dette synspunktet kan spores tilbake til Ulrich Zwingli, en sveitsisk reformator som avviste den katolske læren om transsubstansiasjon, troen på at brødet og vinen som brukes i sakramentet blir til Jesu faktiske legeme og blod. Sentralt i den katolske nattverdsforståelsen står troen på realpresensen, som hevder at brødet og vinen forvandles vedvarende til Kristi legeme og blod (Gros, 2008). Sentralt i deres praksis står epiklesen (lat. *epiklesis*) – nedkallelsen av Den Hellige Ånd for at Han skal forvandle brødet og vinen til Kristi legeme og blod. Zwingli hevdet i stedet at Herrens nattverd var bare en symbolsk handling som tjente som en minnemarkering (gr. *anamnesis*) over Jesu død og en påminnelse om at tilgivelse for synder var mulig gjennom Hans offer på korset (Olsen, 2008). Dette synet er blitt adoptert av mange lavkirkelige protestantiske trossamfunn, inkludert de pentekostale, som anser nattverden som en av to *ordninger* i kirken, sammen med dåp.

Denne artikkelen tar utgangspunkt i at flere pentekostale teologer i senere tid har utfordret det tradisjonelle pentekostale synet på nattverden, og stilt spørsmål ved om det er i tråd med annen pentekostal tro og praksis (Macchia, 1993; Land 1996, Chan, 2000; Yong, 2000; Archer, 2004; Biddy, 2006; Kärkkäinen, 2008; Hegertun, 2009; Vondey, 2010; Green, 2012; Vondey og Green, 2016; Dutko, 2017; Waldemar, 2024). I det følgende ønsker jeg å presentere og diskutere ulike sider som kommer fram i den teologiske samtalen som foregår både i amerikansk og norsk kontekst. Formålet med artikkelen er å bidra til en konstruktiv samtale om nattverdets innhold og forståelse blant pinsevenner i Norge. Er det slik pinsevenner kan utvide sitt nattverdssyn fra kun å være et rent minnemåltid til også å snakke om en Den Hellige Ånds nærvær i nattverden – en såkalt pneumatologisk realpresens i nattverden? Kan man også samtidig tillate en mer sakramental forståelse av nattverden, som samsvarer mer med pentekostal tro og praksis?

REALPRESENS OG SAKRAMENT

Nattverden, som betyr kveldsmåltid, ble innstiftet av Jesus slik vi leser i Det nye testamentet (Matt 26,20–29; Mark 14,17–25; Luk 22,14–23; 1 Kor 11,17–34). Det er særlig ordene: «Dette er Mitt legeme, som blir gitt for dere. Gjør dette til minne om Meg!» (Luk 22,19; 1 Kor 11,24) som har skapt grunnlagt for nattverdsteologien. Thomas Aquinas og Martin Luther, sentrale teologer i henholdsvis den katolske og den lutherske kirken, tolket ordene «er» og «gjør» i en bokstavelig forstand når de diskuterte nattverdselementene brød og vin. De hevdet at brødet faktisk var Jesu kropp og at vinen var Jesu blod, i stedet for bare å være symbolske påminnelser om disse elementene. Dermed betraktet de nattverden som et hellig sakrament der Jesus var til stede i form av brød og vin. Sentralt i nattverdssynene finner vi begrepene *realpresens* og *sakrament*.

Realpresens betyr *virkelig nærvær*. Realpresens, ifølge den romersk-katolske *transsubstansiasjonslæren*, går ut på at brødets og vinens substans forvandles til Jesu legemes og blods substans, mens aksidensene (utseende, lukt og smak) forblir uforandret (Hegstad, 2015). Når nattverden feires i kirken, blir brødet og vinen faktisk til Jesu kropp og blod gjennom en reell og vedvarende forvandling av elementenes substans, mens brødet og vinen selv forblir de samme. Realpresenen, slik *konsubstansiasjonslæren* i den lutherske kirke lærer, går ut på at Jesu legeme og blod virkelig er til stede «i, med og under» brødet og vinen, samtidig med at brødet og vinen vedblir å være brød og vin (Hegstad, 2015). Det vil si at man avviste transsubstansiasjonslæren, men hevder at brødet og vinen forblir brød og vin samtidig som det også blir Jesu kropp og Jesu blod. I sin beskrivelse av nattverden, sammenlignet Luther det med det rødgående jernet i smien. Jernet har ikke forandret sin substans og blitt ild, men det er både jern og ild på samme tid.

Forståelsen av Jesu realpresens i nattverden har skapt uenighet mellom den katolske og den lutherske kirke, så vel mellom den lutherske og den reformerte kirke. Den sveitsiske teologen Ulrich Zwingli var en av de mest fremtredende som avviste denne oppfatningen og så på nattverden som rent symbolsk. I dette synet var nattverden bare et minnemåltid, der det vesentlige var troens fellesskap med den himmelske Kristus. Likevel var det Jean Calvins syn på nattverden som fikk størst gjennomslag i den reformerte kirkefamilien. I motsetning til Zwingli, understreket Calvin at nattverden gir virkelig del i Jesu kropp og blod. Men i motsetning til Luther, mente Calvin at denne delaktigheten ikke kommer gjennom fysisk handling av å spise brødet og drikke vinen, men ved at Den Hellige Ånd gir del i Kristus. Det reformerte synet på nattverden er basert på Calvins lære om at etter sin himmelfart er ikke Jesus personlig til stede på jorden, men virker gjennom Den Hellige Ånd (Hegstad, 2015).

Hos pinsevenner og baptister forstås nattverden hovedsakelig som et symbolsk måltid som minnes Jesu død og oppstandelse. Brødet og vinen er symbolske elementer som minner om Jesu offerdød. Denne posisjonen bygger på Zwinglis forståelse av Herrens måltid. Pentekostal teologi legger stor vekt på Bibelen, og derfor blir en pentekostal lesning og tolkningen av Herrens nattverd ofte trukket fra nøkkelibelske passasjer som 1. Korinterbrev 11,23–28 (Kärkkäinen, 2008). Pentekostale teologer fordyper seg i temaer som å minnes Kristi død, uttrykke betydningen av Hans offer og Hans fremtidige komme, og understreke vårt nåværende fellesskap med både Herren og Hans kirke. Pinsebevegelsen og reformerte kirkesamfunn har visse fellestrekk i sin nattverdslære, ettersom pinsebevegelsen har sitt opphav fra metodismen, som igjen har sine åndelige røtter i de reformerte kirkesamfunnene (Somdal, 1990). Nattverden har kun åndelig verdi for kristne som har en levende tro, og ser dermed på andres tillit til ytre midler som tomme ritualer og seremonier. Samtidig anerkjenner pinsevenner at «ytre» midler, som gudstjenester, er viktige for deres trosliv, og at den personlige erfaringen avhenger av en «ytre» liturgisk ramme til en viss grad (Josefsson, 2005).

Det har også vært uenighet om hvorvidt nattverden skal anses som et sakrament. Et *sakrament* er en hellig handling som formidler Guds nåde gjennom ytre midler – et synlig tegn på usynlig nåde (Tjørhom, 2020). Et *sakrament* er dermed et konkret, synlig tegn på at Gud gjør noe i, med eller for oss som vi ikke kan se med våre øyne. Et sakrament har derfor blitt sett på som en rite som formidler frelsende nåde (Dusing, 2012). Begrepet finnes ikke i Bibelen, men har fra den første kirke blitt koblet sammen med mysteriet om Guds frelsesverk, siden det latinske ordet *sacramentum* har blitt oversatt til det greske ordet *mysterion* (McGrath, 2016).

De første pinsevevnene trodde at Jesus var reelt til stede i nattverden gjennom Den Hellige Ånd, selv om det ikke var utviklet en fullstendig teologisk forståelse rundt dette (Land, 1993). Land skriver: «The real presence of God was never an issue. Through the Spirit God the Father and the Son met them in the Lord's Supper. [...] Christ was made effectively present by virtue of the Holy Spirit» (Land, 1993, s. 115). Videre skriver han: «Persons could be converted, healed, sanctified and filled with the Spirit in conjunction with the Lord's Supper because it was a part of the ongoing missionary worship and witness of the body» (Land, 1993, s. 116). De var også overbevist om at handlinger som nattverd, dåp og fotvask var hellige handlinger, kalt *ordninger*, ettersom Herren selv var til stede inni, ved siden av, under og gjennom disse handlingene. Ordningene ble betraktet som *tegn*, et symbolsk fenomen eller en manifestasjon av Den Hellige Ånd eller Guds nærvær. Dåpen ble sett på som et tegn på inngangen til tjeneste i Gud rike og nattverden som et tegn på den vedvarende næring og fellesskap. Samtidig trodde de at Ånden ikke begrenset seg til å virke gjennom dåp og nattverd alene. Jesus, gjennom Den Hellige Ånd, virket også gjennom vitnesbyrd, sang, bønn, kollekt, nådegaver, forkynnelse og undervisning. Ifølge Land brukte de første pinsevevnene sjelden begrepet *sakrament*. Dette skyldtes oppfatningen av at *sakrament* ble ansett som et ikke-bibelsk ord med katolsk opprinnelse – knyttet til formaliserte ritualer. De skilte seg også fra andre etablerte kristne tradisjoner på flere måter: Dåp og nattverden ble ikke ansett som omvendelsesriter. De trodde ikke det fantes frelse gjennom ytre elementer. Snarere var det forstått at individer kunne erfare omvendelse, helbredelse, helliggjørelse og Åndens fylde gjennom deltakelse i Herrens nattverd. Dette innebar at Åndens frelsende og helbredende kraft ikke ble direkte formidlet gjennom nattverdelementene, men heller virket indirekte, parallelt med det felles måltidet. Likevel har Zwinglis ikke-sakramentale syn på nattverden som et rent minnemåltid dominert i de pentekostale kirkene (Kärkkäinen, 2008). Det kan virke som om begrepet *ordninger* har mistet noe av sin åndelige betydning i løpet av årene, sammenlignet med hvordan det ble forstått blant de første pinsevevnene. I lys av den økende erkjennelsen blant flere pentekostale teologer om behovet for en nattverdsteologi som er mer i tråd med pentekostal teologi og praksis, har det blitt fremmet forslag om en sakramental tolkning av nattverden.

I denne artikkelen blir *sakramental forståelse* brukt som en oppfatning om at Gud aktivt virker eller handler gjennom Den Hellige Ånd i ulike ytre, religiøse praksiser blant de troende. Dette kan omfatte nattverd, dåp, forkynnelse, undervisning, lovsang, bønn, vitnesbyrd, barnevelsignelse, håndspåleggelse, tungetale, salving, åndelige gaver, salveduk og tilbedelse. I en slik forståelsesramme blir Den Hellige Ånds reelle tilstedeværelse i nattverden oppfattet som en pneumatologisk realpresens.

En mulig kritisk innvending mot begrepet *pneumatologisk realpresens* kan være at det representerer en logisk inkonsekvens, ettersom *realpresens* impliserer en fysisk og sanselig virkelighet som kan erfares gjennom menneskets sanser. En pentekostal forståelse av Ånden innebærer imidlertid at Ånden kan erfares på ulike sansemessige nivåer, slik som gjennom hørsel, berøring, persepsjon og syn. Dette samsvarer med Yongs påstand om at «den pneumatologiske forestillingsevnen på ingen måte [er] frakoblet kroppen; tvert imot omfatter Åndens fylde hele det affektive, emosjonelle og fysiologiske spekteret.» (Yong, 2020, s. 156).

Artikkelen tar implisitt avstand fra forståelsen av sakrament som et ytre middel til frelse. For å understreke artikkelens hovedpoeng – at Gud gjennom sin Ånd er den handlende parten som aktivt virker gjennom ytre, religiøse handlinger – benyttes derfor uttrykket *sakramental forståelse*. Siden enkelte pinsevenner kan oppleve begrepene *sakrament* og *sakramental* som utfordrende på grunn av deres historiske og teologiske konnotasjoner, kan et mer hensiktsmessig og tilpasset alternativ være å bruke uttrykket «hellige praksiser».

For å undersøke nærmere spørsmålet om sakramental forståelse og Den Hellige Ånds nærvær i nattverden, vil jeg nå utforske innholdet i ulike pentekostale lærebøker, dokumenter, forskningslitteratur og tidsskrifter fra den tidlige pentekostalismen – både i amerikansk og norsk kontekst.

PENTEKOSTALT NATTVERDSSYN

For å utdype det pentekostale nattverdssynet vil jeg presentere Veli-Matti Kärkkäinens artikkel «The Pentecostal View» fra boken *The Lord's Supper: Five Views* (Kärkkäinen, 2008). Kärkkäinen er ordinert luthersk prest. Kärkkäinens artikkel gir en grundig og akademisk presentasjon og analyse av det pentekostale synet, med fokus på en amerikansk kontekst. Tidligere har Kärkkäinen (1998) påpekt at den anerkjente pentekostale teologen Howard M. Ervin har påpekt fraværet av sakramentdiskusjon i tidligere og nåværende pentekostale lærebøker, offisielle dokumenter og trosbekjennelser.

Kärkkäinen innleder sin artikkel ved å fremheve det faktum at pentekostale tradisjoner tradisjonelt har viet begrenset oppmerksomhet til utvikling av en systematisk teologi omkring nattverden. Dette synet er understøttet av Walter J. Hollenweger, en fremtredende teolog innenfor den globale pinsebevegelsen. Hollenweger tjente en tid som pastor i den sveitsiske pinsebevegelsen, og ble etter hvert ordinert prest i den reformerte kirken i Sveits. Han hevder at nattverden er et sentralt element i pentekostale tilbedelsesritualer, men at det har vært en mangel på utvikling av en sakramental teologi, spesielt rundt nattverden (Hollenweger, 1972). Hollenweger påpeker at mens det ikke finnes en fullstendig utviklet eukaristisk doktrine innenfor pentekostale bevegelser, eksisterer det likevel en klar og utbredt praksis og hengivenhet i forhold til nattverden. Når det gjelder vanddåpen er det gjort et betydelig større teologisk arbeid for å beskrive betydningen og teologien rundt troendes dåp.

Når Kärkkäinen skal presentere det klassiske pentekostale nattverdssynet, henter han blant annet fra uttalelser og andre dokumenter med doktriner fra pentekostale kirker, men også deretter på skriftlig materiale fra ledende pentekostale ledere og lærere.

Pinsevenner er forsiktige når de snakker om sakramenter, som dåp eller nattverd, på en måte som antyder automatiske eller mekaniske virkninger uten en personlig trosrespons. Pentekostale foretrekker ofte å bruke begrepet *ordning* i stedet for *sakrament* fordi det sistnevnte synes å antyde en selvstendig effektivitet som er uavhengig av deltakerens tro. For at *sakramentet* i pentekostal forståelse skal være effektivt, kreves det en personlig tro. Dette fokuset på mottakerens tro samsvarer med frikirketradisjonen. Kärkkäinen viser til Harold D. Hunter (2002), som argumenterer for at konklusjonen om at pentekostale ikke anerkjenner sakramentene, verken er nødvendig eller er en berettiget konklusjon. Ifølge Hunter, ser pinsevenner heller på sakramentet på en «kognitiv/symbolsk» måte i stedet for den klassiske oppfatningen av *ex opere operato*, som indikerer at sakramentene er effektivt når de utføres rituelt korrekt, uavhengig av både prestens og mottakerens tro. *Ex opere operato* er en romersk-katolsk oppfatning, som ikke deles av noen protestanter. Selv om Hunter ikke forklarer begrepsbruken for «kognitiv/symbolsk», hevder Kärkkäinen at den samsvarer med den zwinglianske og den frikirkelige tradisjonen. Kärkkäinen argumenterer videre for at den pentekostale forståelsen av nattverden

bygger på Zwingli, som hevdet i at Herrens nattverd var bare en symbolsk handling som tjente som en minnemarkering over Jesu død og en påminnelse om at tilgivelse for synder var mulig gjennom Hans offer på korset (Olsen, 2008).

Når Kärkkäinen skal forklare tilstedeværelsen av Kristus i lys av Zwinglis teologi, forklarer han at når nattverden forstås som et minnemåltid, må man avvise realpresensen slik både romersk-katolsk og luthersk lære framhever. Kärkkäinen argumenterer derimot for at det er overraskende at pinsevenner vanligvis ikke forklarer den åndelige realpresens av Jesus i nattverden eller den åndelige betydningen av å feire nattverdsmåltidet. Han hevder at generelt sett har pentekostale oversett det åndelige og sakramentale aspektet. Heller ikke i pentekostal litteratur fra ledende pentekostale ledere og lærere kan man finne mange spor av en teologi som går ut over Zwinglis nattverdssyn som et rent minnemåltid.

Når det er sagt, finnes det likevel spor i pentekostal litteratur som understreker nattverden som et styrkemåltid og om den åndelige dimensjonen rundt nattverden. Ved å ta del i nattverden, resulterer i Den Hellige Ånds faktiske virke i oss for å styrke oss i vårt indre menneske og helbrede våre fysiske kropp. En av de distinkte doktriner i pinsebevegelsen er troen på helbredelse gjennom nattverden, som kan gjelde både fysisk og mental helbredelse. Vanligvis forventes helbredelse gjennom forkynnelse av Guds ord og bønn om helbredelse, men i nattverden kan det også finnes helbredende kraft basert på troen om at det finnes legedom ved Jesu blod (Jes 53,5). Denne forventningen om helbredelse som en del av feiringen av Herrens nattverd trekker i retning av sakramentalisme.

Kärkkäinen avslutter sin artikkel med å presentere refleksjoner fra en ny generasjon av pentekostale teologer. Kärkkäinen hevder at selv om disse nye perspektivene kanskje ikke representerer nøyaktig hva den bredere grasrotbevegelsen innenfor det pentekostale landskapet, kan deres teologiske refleksjoner ikke ignoreres. Derfor peker Kärkkäinen at det er behov for et bredere teologisk arbeid i forhold til pentekostalt nattverdssyn. Da løfter han opp teologer som Wesley Scott Biddy og Amos Yong som to pentekostale teologer som bidrar til konstruktive samtaler. Jeg vil komme tilbake til Biddys bidrag under Greens studie. Yong (2000) fremhever det viktige poenget at hvis pentekostale tror, som de gjør basert på bibelske eksempler (Apg 8,14–17; 9,17; 19,11–12), at helbredelseskraft og nærværet av Den Hellige Ånd kan overføres gjennom fysiske og materielle midler, som for eksempel lommetørkler, kalt salveduk, velsignet under helbredelsesmøter, hvorfor ikke gjennom nattverdens elementer? Yong foreslår at det er på tide for pentekostale å konstruere en pneumatologisk ekklesiologi der sakramentene, inkludert Herrens nattverd, er en del av en pentekostal liturgi som blir det Yong kaller for «Åndens sakrament». Herrens måltid blir dermed en sakramental ordning som har transformerende kraft på fellesskapet gjennom Ordet og Ånden.

SAKRAMENTAL FORSTÅELSE AV PENTEKOSTALT NATTVERDSSYN

Flere pentekostale teologer har i senere tid diskutert ideen om å anerkjenne en mer sakramental forståelse av nattverden (Macchia, 1993; Yong, 2000; Archer, 2004; Biddy, 2006; Kärkkäinen, 2008; Hegertun, 2009; Vondey, 2010; Green, 2012; Vondey og Green, 2016; Dutko, 2017; Waldemar 2024). De argumenterer for at pentekostal spiritualitet og teologi ikke nødvendigvis utelukker en sakramental tilnærming. Tradisjonelt har ikke begrepet sakrament blitt brukt blant pinsevenner, da de fleste unngår å bruke det på grunn av dets assosiasjoner med institusjonalisering av Ånden eller formalistiske liturgiske praksiser innen den høykirkelige retningen (Land, 1993; Green, 2012). Historisk sett har også den reformerte kritikken av sakramentalisme, inkludert fra Zwingli, ført til at mange pinsevenner er forsiktige med å bruke begrepet

sakrament fordi de tror det antyder en tro på sakramentets effektivitet som er iboende i elementene.

Den pentekostale teologen Chris E.W. Green (2012) presenterer en av de mest omfattende studiene som er gjort med tanke på nattverden innen den pentekostale tradisjon, i amerikansk kontekst. Greens studie har som mål å utvikle en særegen pentekostal teologi om Herrens nattverd. Green hevder studien er nødvendig på grunn av oppfatningen om at pentekostale har viet relativt lite oppmerksomhet til pentekostale ordninger som nattverden. Det er allment anerkjent, både innenfor og utenfor den pentekostale bevegelsen, at sakramental forståelse av nattverden har fått begrenset vekt blant pentekostale. Tradisjonelt har pentekostale ofte uttrykt sin teologi om sakramentene i negative termer, der man fokuserer på hva de ikke tror fremfor å formulere hva man faktisk mener og tror.

For å adressere dette gir Green en omfattende gjennomgang av forskningslitteraturen, der perspektivene til pentekostale forskere om sakramentene generelt og nattverden spesielt blir undersøkt. I tillegg gjennomfører Green en grundig analyse av tidlige pentekostale tidsskrifter, som dekker et bredt spekter av materiale fra perioden 1906 til 1931 og representerer tidlig pentekostalisme. Målet med denne analysen er å avdekke og skissere konturene av tidlig pentekostal sakramental forståelse ut fra dens egne premisser. Land (1993), med utgangspunkt i Hollenwegers (1972) arbeid, argumenterer for at det første tiåret av pinsebevegelsen er dens «hjerte» og ikke dens «barndom». Han antyder at moderne pentekostal teologi må forholde seg til de åndelige praksisene og teologiske refleksjonene til de tidligste pinsekarismatiske troende for å konstruere en autentisk pentekostal teologi.

Perspektiver på sakramental forståelse fra tidlige pentekostale tidsskrifter

I løpet av publiseringen fra 1906 til 1908, fungerte tidsskriftet «The Apostolic Faith» som den primære teologiske uttrykksformen for den tidlige pinsebevegelsen i USA under ledelse av William Seymour. Dette månedlige tidsskriftet ga innsikt i bevegelsens tidligste praksiser og tro. Til tross for at de første pinsevenner ikke strengt fulgte tradisjonelle sakramentale riter, hevder Green at spiritualiteten som ble reflektert i «The Apostolic Faith» har en sterk sakramental dimensjon. Forfatterne la blant annet vekt på betydningen av fotvask, troendes dåp og nattverd som rituelle ordninger, og samtidig trodde man at Gud handlet aktivt gjennom disse riter på Guds folk. Selv om de ikke så på dåpen som et sakrament, viste vitnesbyrd at de opplevde den som et øyeblikk av Åndens virke. Praksisen med håndspåleggelse og salving med olje var vanlig og ble oppfattet som en måte der Ånden formidlet Guds nåde til menigheten. I tillegg anså flere pinsevenner Herrens nattverd som ett av de sterkeste midlene for helbredelse. Selv om det symbolske aspektet av nattverden ble vektlagt i forkynnelse og undervisning, hevder Green at praksisen hos de første pinsevenner gikk utover nattverden som et rent minnemåltid.

Green konkluderer med at de første pinsevenner hadde et sakramental verdensbilde som uttrykkes mer i praksis enn i språk. Førstegenerasjons pinsevenner trodde sterkt på Herrens personlige nærvær ved nattverdsbordet, selv om de ikke utforsket grundige teologiske forklaringer. Videre er det tegn på at tidlige pinsevenner opplevde mer i ordningene enn det deres teologi kunne forklarer, selv om ordninger og sakramenter brukes om hverandre. De snakket også om Kristi og Åndens nærvær ved eller i nattverden uten klart å skille mellom de to. Selv om flere i bevegelsen viste seg å være motstandere av sakramenter av frykt for formalisme, og andre fokuserte på ulike sider ved sin tro, er det tydelig at den tidlige wesleyanske holiness-pinsebevegelsen hadde en sakramental forståelse. Oppsummert kan man si at den

første pentekostale teologi og praksis gjenspeiler en sakramental forståelse av nattverden hvor Åndens tilstedeværelse var *realpresent*, en såkalt pneumatologisk realpresens.

Perspektiver på sakramental forståelse fra en pentekostal synsvinkel

Allerede på 1970-tallet erkjenner Hollenweger (1972) den manglende helhetlige læren om nattverden blant pinsevenner. Han påpeker at feiringen av nattverden har en sentral posisjon i pinsevenners tilbedelse, samtidig som han viser likheter med det zwingliske synet på Herrens nattverd. Hollenweger skiller imidlertid pinsevenner fra Zwingli ved å påpeke deres tro på at nattverdsfellesskapet med Jesus Kristus vil styrke deres indre selv, gi styrke i hverdagens utfordringer og kan bringe helbredelse. Hollenweger tilskriver disse forventningene til den sakramentale dimensjonen i pentekostal tro.

Land (1993) hevder at de første pinsevenner la stor vekt på kroppslig hengivenhet og anerkjente sammenhengen mellom det åndelige og det fysiske innenfor Guds virkelighet. De betraktet dåp og Herrens nattverd som symbolske tegn, der dåpen representerte initiering til tjeneste for Herren eller veien inn i Guds rike, og Herrens nattverd symboliserte kontinuerlig åndelig næring og fellesskap. Land fremhever at tidlige pinsebevegelser betraktet ulike aktiviteter som vitnesbyrd, sanger, bønner, offer, åndelige gaver, forkynnelse og undervisning som midler til å erfare guddommelig nåde. Disse praksisene begrenset seg ikke til dåp og nattverd, men omfavnet hele menigheten.

Macchia (1993) foreslår at pentekostal sakramentpraksis går ut over den teologiske forståelsen av sakramentene. Han etterlyser en pentekostal sakramentteologi som samsvarer med den faktiske pentekostale praksisen. I hans artikkel argumenteres for at er det betydelige likheter mellom pinsevennenes tolkning av tungetale og synspunktene til trossamfunn om hvordan Gud virker gjennom sakramentene. Macchia hevder at tungetale, *glossolalia*, er en form for sakrament som reflekterer pentekostal spiritualitet og kan bidra til en helhetlig forståelse av sakramentene. Han påpeker at tungetale «uttrykker den frie, dramatiske og uforutsigbare bevegelsen av Guds Ånd, mens liturgiske tradisjoner legger vekt på et ordnet og forutsigbart møte med Ånden» (Macchia, 1993, s. 63). Han konkluderer dermed at pentekostale har en «kaotisk» eller «protest»-sakramentalitet. Macchia legger også vekt på de eskatologiske og misjonale dimensjonene ved måltidet.

Som allerede nevnt i Kärkkäinenens studie, foreslår Yong (2000) å konstruere en pneumatologisk ekklesiologi der sakramentene, inkludert Herrens nattverd, er en del av en pentekostal liturgi som blir det Yong kaller for «Åndens sakrament». I Greens studie fokuseres det på at Yong anerkjenner det felles grunnlaget mellom pinsekarismatiske og katolske tradisjoner når det gjelder forståelsen av det sakramentale møtet med Ånden. Han påpeker at pentekostal sakramentpraksis har sin egen distinkte sakramentale logikk. Yong foreslår at pinsevenner kan omfavne en fullstendig sakramental forståelse på troendes dåp og Herrens nattverd, samtidig som de holder fast ved sin forståelse av Åndens nærvær og virke. Han hevder at Åndens virkelighet kan og bør forstås som virkninger i fellesskapet ved særskilte erfaringer. Ifølge Yong er troendes dåp ikke bare en symbolsk handling, men et valg om å «ta del i Kristi død og oppstandelse», som muliggjøres av Den Hellige Ånd. På samme måte som i dåpen, er Ånden personlig til stede og aktivt involvert i nattverden.

Archer (2004) argumenterer for en revurdering av begrepet *ordninger* i pentekostal tilbedelse, og legger vekt på deres sakramentale natur. Han bygger på rammeverket til det femfoldige pinse-evangelium fra tidlig pentekostalisme, som identifiserer Jesus som frelser, helliggjører, helbreder, åndsdøper og kommende konge. Archer foreslår at pentekostale bør ta i bruk begrepet *sakramentale ordninger*, samtidig som han advarer mot tradisjonell sakramentalisme. Han presenterer sin forståelse av ulike pentekostale ritualer innenfor dette rammeverket.

Troendes dåp sees som det sakramentale tegnet på frelse oppnådd utelukkende av Jesus, og representerer den troendes nye identitet med Jesus og deres inntreden i det hellige fellesskapet og frelsen. Fotvask knyttes til opplevelsen av helliggjørelse, som skjer etter omvendelse og tjener som et betydningsfullt skritt på frelsesreisen. Archer er enig med Macchias forslag om at Åndens dåp er en sakramental opplevelse, der glossolalia symboliserer og uttrykker «den mystisk opplevelse av enhet med og deltakelse i Guds treenige vesen» (Archer, 2004, s.93). I tillegg betraktes håndspåleggelse og salving med olje som sakramentale tegn på guddommelig helbredelse. Til slutt betrakter Archer nattverd som en sakramental hendelse som retter troendes oppmerksomhet mot Kristi og hans rikes komme.

Biddy (2006) bekrefter tilstedeværelsen av sakramentalitet innenfor pinsebevegelsen, selv om han erkjenner at den er begrenset utviklet. Han anerkjenner også forsiktigheten hos pentekostale når det gjelder «høykirkelige» liturgier og riter, siden de oppfattes som overdrevent formelle og begrensende for Guds møter med troende. Biddy fremhever likevel praksis og erfaringer blant pentekostale, og fokuserer spesielt på Macchias forslag angående de sakramentale dimensjonene av glossolalia og de resulterende diskusjonene. Han antyder at pentekostal spiritualitet kjennetegnes av møter med den guddommelige virkeligheten gjennom tegn. Biddy påpeker at to av de femfoldige evangeliums prinsipper eksplisitt involverer tegn, som for eksempel glossolalia som tegn på dåpen i Den Hellige Ånd og håndspåleggelse og salving som tegn på guddommelig helbredelse. Disse tegnene peker samlet sett mot det femte prinsippet, som vektlegger Kristus som den kommende kongen, og gjør dem dermed også til eskatologiske tegn. Biddy argumenterer for at en genuin pentekostal sakramentologi bør betrakte sakramentene som hendelser der guddommelig-menneskelig møte finner sted gjennom symbolske midler.

Som en konklusjon på Greens analyse, kan man si at det har vært en dreining mot sakramentene blant pentekostale, med to hovedretninger: noen teologer vektlegger å lære av den bredere kristne sakramentale tradisjonen, mens andre fokuserer på å utvikle en særegent pentekostal sakramental teologi. I tillegg har det vært et forsøk på å inkludere andre sakramentale riter og praksiser, inkludert glossolalia og fotvask, sammen med troendes dåp og nattverd. I sin gjennomgang av tidlig pentekostal litteratur på 1900-tallet, hevder Green at majoriteten inkluderte en sakramental praksis og forståelse, selv om det ikke ble tydelig uttrykt. Samtidig avsto man all form for formalisering og sakramentenes automatiske operasjonelle effekt.

En annen pentekostal teolog som videreutvikler Greens studie er Dutko. I sin forskning argumenterer Dutko (2017) for behovet for en ny vurdering av nattverden blant pinsevenner. Han påpeker at pinsevenner allerede praktiserer en form for sakrament gjennom bruken av tungetale. Tungetale fungerer som et ytre tegn på dåpen i Den Hellige Ånd. Flere pentekostale teologer, som Macchia (1993), Land (1996), Chan (2000) og Green (2012), legger vekt på det sakramentale aspektet ved tungetale eller identifiserer på strukturelle likheter mellom tungetale og sakramental teologi. Når vi forstår et sakrament som et symbol innstiftet av Kristus, som representerer eller formidler en åndelig virkelighet til de troende - med andre ord, et synlig uttrykk for en usynlig nåde - ligner dette på den forståelsen som ble formulert under Konsilet i Trient på 1500-tallet. Sakramentalt kan derfor forstås som et ytre, synlig tegn på en indre åndelig virkelighet. Denne tankegangen er i samsvar med pentekostal teologi og praksis. Likevel argumenterer Dutko for at det er problematisk at pinsevenner kun anvender begrepet *ordning* i stedet for *sakrament*, siden det ikke gir samme rom for pinsevennenes vektlegging av mysteriet og virkeligheten av en guddommelig opplevelse som blant annet tungetalen gir. I ytterste konsekvens kan nattverden hovedsakelig bli ansett som en form for lydighet, hevder Dutko. Jesus ba oss om å «gjøre dette» (delta i nattverden), og derfor gjør vi det. Ved å omfavne en sakramental forståelse av både glossolalia og nattverden, hevder Dutko det vil forsterke pinsevennenes tro og praksis. Dette gjelder særlig innenfor pneumatologi og eskatologi. Fra et

pneumatologisk perspektiv argumenteres det at pentekostale kan lære av andre tradisjoner, som Calvins nattverdsteologi og den ortodokse kirke, som har fremhevet Den Hellige Ånds rolle i nattverden. Jean Calvin hevder at det er bare når Ånden kommer og beveger oss ved sin kraft, at sakramentene får sin verdi og oppnår noe. Uten Åndens kraft oppnår sakramentene ingenting (Calvin, 1960). Dutko kritiserer Zwinglis nattverdsteologi, som først og fremst vektlegger den troende som den primære aktøren, ettersom det er mennesket som mottar nattverden og minnes Kristi død. Dette fokuset fører indirekte til en nedtoning av Gud som den primære aktøren og en reduksjon av troen på Den Hellige Ånds virke i nattverden.

Når det gjelder det eskatologiske perspektivet på nattverden, har det vært tydeligere gjennom tidene enn Åndens tilstedeværelse. Den første pinsevekkelse i Azusa Street opplevde en rask vekst og vitalitet, takket være fokus på opplevelsen av Åndens dåp. Macchia (2006) argumenterer derimot for at eskatologi kan være enda viktigere enn dåpen i Den Hellige Ånd for den hurtige framgangen. Pinsebevegelsen er en eskatologisk bevegelse, og nattverd er en passende og viktig måte å opprettholde og forsterke disse troene på. Herrens nattverd er et løfte om enda større ting som kommer, og som et eskatologisk sakrament er det skreddersydd for en eskatologisk tradisjon som pinsebevegelsen. De første pinsevenner så på nattverden som en begivenhet som forutså bryllupsmiddagen som beskrevet i Johannes' Åpenbaring kapittel 19. Dessverre ga reformatorer som Zwingli lite oppmerksomhet til den eskatologiske dimensjonen av nattverden. Vondey og Green (2010) sier at til tross for dominansen av eskatologi i tidlig pentekostalisme, har uenigheten om betydningen av eskatologi i sakramental forståelse av verden ikke funnet mye resonans blant pentekostale. De hevder at sakramentalitet og virkelighet er nyttige begreper som sammen belyser pinsebevegelsens forståelse av *å være i verden*. De antyder at sakramentalitet ikke er en valgfri, men en nødvendig komponent for en mer fullstendig forståelse av pinsebevegelsen. Gjennom jevnlig deltakelse i nattverden kan pinsevenner fremme og utvide de eskatologiske verdiene – et ytre tegn på det som én dag kommer.

Dutko konkluderer med å si at dersom pinsevenner avviser en sakramental forståelse av nattverden og overser Åndens tilstedeværelse i måltidet, går man glipp av muligheten til å utvikle en helhetlig pentekostal teologi. Når man tror at Ånden forvandler liv, oversetter tungetale og overfører Guds Ord til våre hjerter, mener han at på samme måte bør man også tro og anerkjenne at den samme Ånden kan være tilstedeværende i nattverden.

PENTEKOSTALT NATTVERDSSYN I NORSK KONTEKST

Innenfor Pinsebevegelsen i Norge finnes det begrenset skriftlig dokumentasjon og forskning på pentekostalt nattverdsteologi, siden pentekostalismen først og fremst er en oral tradisjon framfor en skriftlig (Lydersen, 2012). Ser vi nærmere på grunnlagsdokumentet til Pinsebevegelsen i Norge, finner vi ingen utdypning av det pentekostale nattverdssynet. I grunnlagsdokumentet står kun følgende: «Jesus innstiftet nattverden. I nattverden forkynner vi at Jesus døde for våre synder. Vi feirer nattverd for å ha fellesskap med Jesus og hverandre. Nattverden er åpen for alle som tror på Jesus Kristus og som ønsker å leve i fellesskap med han.» Derfor er det interessant i denne sammenhengen å se nærmere på det som faktisk er skrevet om pentekostalt nattverdssyn i Norge. Lydersen (2012) undersøker de få kildene som finnes med tanke på norsk pentekostalt nattverdssyn (Barratt, 1948; Ski, 1952; Trannum, 1972; Somdal, 1990; Berg et al., 1995; Pinsebevegelsen, 2012).

Bloch-Hoell (1965) beskriver pinsebevegelsens nattverdssyn og sier at pinsepioneren Thomas Ball Barratt forsto nattverden primært som et «minnemåltid» som refererer til Kristus og Hans soningsdød, slik Zwingli uttrykte det. Nattverden ble tolket som en symbolsk handling med åndelig betydning, samtidig som den ble sett på som en måte å styrke den troende i

fellesskapet med Kristus og med menigheten. Det knyttes ikke syndsforlatelse eller frelsende nåde til nattverden, men nattverden blir et styrkemåltid for de troende hvor man finner styrke og inspirasjon. Blikket vårt vendes fra denne verdens mange ting, opp mot vår Frelser hvor vi finner kraft og styrke. Gjennom nattverden finnes det også en helbredende kraft som kan gi fysisk helbredelse og forebygge sykdom (Lydersen, 2012). Ifølge Bloch-Hoell er også Pinsebevegelsens nattverdssyn preget av Calvins nattverdssyn; Jesu åndelige nærvær i nattverdshandlingen og i nattverdselementene.

Trannum (1972) mener at pinsebevegelsens nattverdssyn er influert av Hans Nilsen Hauge og pietismen. Nattverden virker ikke til frelse og evig liv, men at den fungerer som et «tegn» på at man lever i syndstilgivende nåde. Nattverden regnes som et minnemåltid, et takkemåltid og et styrkemåltid. Som hos Bloch-Hoell, hevder Trannum at hos pinsevennene finnes troen på helbredelse i nattverden. Det fremheves også et åndelig nærvær i nattverden, uten en eksplisitt spesifisering av hvorvidt dette gjelder Kristus eller Den Hellige Ånd. Dette viser til en form for sakramentalitet, selv om begrepet i seg selv ikke anvendes.

Hos Somdal (1990) finner vi at det reformerte nattverdssynet danner en introduksjon for videre utleggelse av pentekostalt nattverdssyn. Her hevdes det at det finnes likheter i nattverdsteologien hos pinsevenner og den reformerte kirke, da pinsebevegelsen kan spore sin åndelige arv tilbake til metodistkirken, som igjen har sine røtter i den reformerte kirken. Somdal utdyper ikke videre temaer som gjelder realpresens eller sakramental forståelse av nattverden.

Ved siden av Lydersens arbeid, utforsker Hegertun (2009) det åndelige innholdet i nattverden. Hegertun argumenterer at alt som skjer under nattverden, inkludert ordene, symbolene, elementene, bønnene og handlingene, gjenspeiler en guddommelig virkelighet. På samme måte som lovsang i karismatiske gudstjenester kan ha en sakramental karakter der man forventer Guds nærvær, kan man også forvente Guds nærvær i nattverden. Det er dette Hegertun kaller for «pentekostal sakramentologi». Ifølge Hegertun vil en pentekostal sakramentologi innebære at nattverden er en mulighet for levende møter med Gud gjennom symbolske handlinger. Hegertun argumenterer for at den såkalte realpresensen - at Kristus er til stede i brød og vin - egentlig handler om en annen form for realpresens: at Den Hellige Ånd er tilstedeværende og *realpresent* til stede under nattverdsmåltidet.

Andersen og Årdal (1993) presenterer pinsebevegelsen i konfesjonskunnskapsboken *Kristne kirker og trossamfunn*. Her framhever de at nattverden er noe langt mer enn bare en symbolhandling. Selv om de ikke direkte nevner Den Hellige Ånd, argumenterer de for Jesu reelle nærvær og Guds helbredende kraft i nattverden.

I Waldemars (2024) artikkel om nattverden, publisert i boken *Dette tror vi*, drøftes sentrale teologiske og verdimessige spørsmål innen klassisk evangelikal kristendom i Norge. Waldemar argumenterer i tråd med synspunktene som presenteres i gjeldende artikkel. Her påpekes det at begrepet *ordning* i forbindelse med nattverden kan ha mistet noe av sin åndelige dybde. Med utgangspunkt i pentekostal spiritualitet og teologi argumenterer han for å anerkjenne en sakramental forståelse av nattverden og en pneumatologisk realpresens.

Kort oppsummert kan man si at i norsk kontekst er det tydeligere spor enn i amerikansk kontekst som indikerer at nattverden er mer enn bare et rent minnemåltid i tråd med Zwinglis syn. Flere kilder fremhever nattverden som et styrkemåltid, troen på helbredelse og det åndelige nærværet, selv om læren ikke er grundig utredet.

FORELØPIG OPPSUMMERING

Flere pentekostale teologer har argumentert for at pentekostal spiritualitet og teologi bør anerkjenne en sakramental forståelse av nattverden. Tradisjonelt har pinsevenner unngått å bruke begrepet sakrament på grunn av assosiasjoner med institusjonalisering og formalistiske liturgiske praksiser. Imidlertid viser forskningen at de første pinsevenner hadde en sakramental forståelse i sin spiritualitet og praksis, selv om den ikke var teologisk formulert. Én av utfordringene med Zwinglis nattverdssyn er vekten på den troende som den primære aktøren. Men ved å omfavne en sakramental forståelse av nattverden, blir fokuset flyttet fra menneskets tro og nattverdets elementer til Den Hellige Ånds verk i, under og ved måltidet. Ånden er ikke til stede i nattverdselementene, men i måltidet og praksisen. Slik de første pinsevenner trodde, bør man også i dag anerkjenne Herrens personlige nærvær gjennom Ånden i nattverden – en pneumatologisk realpresens. Pentekostal tro og praksis understreker troen på møter med den guddommelige virkeligheten gjennom ytre tegn. Ved å bruke begrepet *sakramental ordning* i stedet for bare *ordning*, opprettholdes nattverden som både et minnemåltid og et styrkemåltid hvor Ånden er til stede og styrker de troende og kan bringe helbredelse. Som tidligere nevnt, kan termen *hellige praksiser* være et mer anvendbart uttrykk, da det delvis omfatter hensikten til denne artikkelen. Et slikt pentekostalt syn på nattverden anerkjenner ikke nattverden som et sakrament i tradisjonell forstand, men betrakter måltidet som en sakramental ordning der Den Hellige Ånd er aktivt til stede og virksom.

ET MULIG FORSLAG TIL PENTEKOSTALT NATTVERDSSYN

Grunnlaget for et pentekostalt nattverdssyn er bønne som inviterer Den Hellige Ånd ved brødsbrytelsen (epiklesen). Hovedanliggendet er ikke at Ånden skal forvandle brødet og vinen, slik det forstås i katolske og ortodokse praksiser, men snarere Åndens aktive nærvær i, under og ved måltidet. Bønne som inviterer Åndens nærvær i nattverden, danner et pentekostalt rammeverk for forståelsen av hvem som er den primære aktøren, samt nattverdets effekt. Det er Gud, gjennom Den Hellige Ånd, som er den sentrale aktøren og som inviterer sitt folk til måltidsfellesskap. Videre fremhever bønne at effekten av nattverden ikke avhenger av menneskelige gjerninger, tro, elementer eller individuelle handlinger, men av Guds verk gjennom Den Hellige Ånd. På lignende vis argumenterer Yong (2005) for at bønne om Den Hellige Ånds nærvær står sentralt i den pentekostale dåpspraksisen, med forståelsen av at det er Ånden som er den aktive aktøren – ikke det vigslede vannet, og heller ikke dåpskandidaten. Når bønne om Åndens nærvær inkluderes under nattverdsmåltidet, inviteres den levende Kristus gjennom Den Hellige Ånd, samtidig som Hans død og oppstandelse minnes. Ironisk nok fortsetter imidlertid de fleste pinsevenner å følge Zwinglis læresetninger, som nedtoner Ånden som den primære aktøren – enten de er klar over det eller ikke.

For å utvikle en helhetlig pentekostal nattverdsteologi, er det essensielt å ta i betraktning det femfoldige pinse-evangeliet som ble forkynt av de første pinsevennene: Jesus som frelser, helliggjører, helbreder, åndsdøper og den kommende kongen. Ved å utforske dette kan vi identifisere sentrale elementer av pentekostal nattverdsteologi som er i samsvar med pentekostal teologi og praksis. Dette vil bidra til å skape en konstruktiv ramme for å forstå og praktisere nattverden innenfor den pentekostale tradisjonen. Pentekostalt nattverdssyn kan forstås på følgende vis:

Gud er til stede og virker aktivt i nattverden gjennom Den Hellige Ånd, på samme måte som Han gjør i dåp, forkynnelse, undervisning, lovsang, bønn, vitnesbyrd,

barnevelsignelse, håndspåleggelse, tungetale, salving, åndelige gaver, salveduk og tilbedelse. Gjennom Den Hellige Ånds nærvær er Jesus til stede som frelser, helliggjører, helbreder, åndsdøper og den kommende konge – slik det femfoldige pinse-evangeliet framhever.

Frelseren til stede i nattverden – et minnemåltid

Nattverden er både et minnemåltid og et takkemåltid, der vi minnes Jesu død og oppstandelse og takker for frelsen og det evige livet Han har gitt oss gjennom sitt offer på korset (1 Kor 11,24–26). Når vi deltar i Herrens nattverd, gjør vi det på Jesu egen befaling: «Gjør dette til minne om Meg.» (Luk 22,19) Ved å spise brødet og drikke av begeret, bekjenner vi vår felles tro på Jesu frelsesverk og forkynner troen på at Jesu død gir oss syndenes forlatelse (Matt 26,28). Samtidig er nattverden også et kjærlighetsmåltid, der vi minnes Guds kjærlighet og nåde som ble vist gjennom Jesu offer.

Helliggjøreren til stede i nattverden – et paktsmåltid

Nattverden er mer enn bare et minnemåltid; det er også et paktsmåltid hvor Gud er den primære aktør og paktsagent. Jesus oppfylte den gamle pakten og innstiftet den nye pakten gjennom sitt blod. I nattverden erklærer Han: «Dette er mitt blod, den nye pakts blod, som utgytes for mange til syndenes forlatelse.» (Matt 26,28; Mark 14,24; Luk 22,20; 1 Kor 11,25; Heb 9,15) Jesus er det fullkomne offeret og den øverste ypperstepresten som ofres én gang for alle (Rom 6,10; Heb 8,7–13; 9,15–28). Han bar straffen for hvert menneske da Han døde i vårt sted. Akkurat som lammet som ble ofret på alteret i den gamle pakt, ble Jesus Guds lam ofret på korset for menneskeheten. Som et resultat ble menneskets synder tilgitt én gang for alltid, og vi ble rettferdiggjort ved Hans nåde (Rom 5,1). Jesu blod stadfester den nye pakten mellom Gud og mennesker, som innebærer tilgivelse for våre synder, åndelig forvandling og oppfyllelse av Guds løfter. Den nye pakten knyttes også til Den Hellige Ånds virke (Rom 8,3–4; 10,4; 13,8–10; 1 Kor 3,1–18). Erfaring av Guds nåde fører til omvendelse og etterfølgelse av Kristus (Bonhoeffer, 2010). Helliggjørelse er en naturlig konsekvens av etterfølgelsen.

Helbrederen til stede i nattverden – et håpsmåltid

Nattverden er et håpsmåltid. Med ordene: «For så ofte dere spiser dette brød og drikker av dette beger, forkynner dere Herrens død, inntil Han kommer.» (1 Kor 11,26) ligger en forventning at Herrens død er virkekraftig for dem som tror på Ham. Som de første pinsevenner uttrykte, finnes det kraft i å tro på og forkynne Herrens død og oppstandelse. Profeten Jesajas ord bevitner at gjennom Jesu blod får vi helbredelse for våre sykdommer og plager: «Men Han ble såret for våre lovbrudd, Han ble knust for våre synder. Straffen rammet Ham for at vi skulle ha fred, og ved Hans sår har vi fått legedom.» (Jes 53,5) Håpsmåltidet minner oss også om den kommende dagen da vi skal bli fri (og helbredet) fra all plager og smerte, og oppleve evig liv i fellesskap med Ham (Åp 21,4). Det peker fram mot det framtidige håpet og viser at nattverden ikke bare er en feiring av fortiden, men også en bekreftelse på den kommende herligheten som venter oss i Jesu frelse.

Åndsdøperen til stede i nattverden – et styrkemåltid

Nattverden er et styrkemåltid der Den Hellige Ånd er til stede og aktiv. Han er den som gir kraft og styrke som styrker vårt indre og hjelper oss i våre utfordringer. Gud, gjennom Ånden, er den aktive parten i nattverden, og vi er alle invitert til fellesskap med Ham ved nådens bord. Nattverden er et nådens bord som tilbyr Guds nåde til alle som trenger det (Ef 2,13–14; Heb 10,19; 1 Joh 1,7). Det er et fellesskapsmåltid (gr. *koinonia*) som knytter oss sammen og forsterker forholdet til Jesus. Dette prinsippet stammer fra apostlenes tid da de jevnlig holdt nattverd

som et fellesskapsmåltid (Apg 2,42). Med tomme, åpne hender kommer vi fram til nådens bord for å motta brødet som blir lagt i våre hender. Vi spiser brødet og drikker av begeret, og åpner oss for Guds nærvær og Hans styrkende og helbredende kraft.

Den kommende konge til stede i nattverden – et himmelsk festmåltid

I nattverden minnes ikke bare Jesu offer på korset, men den peker også frem mot de siste tidene – det messianske festmåltidet. Når vi spiser og drikker, proklamerer vi: «Herrens død, inntil han kommer igjen» (1 Kor 11,26). Nattverden er et bilde på den dagen da de troende skal være sammen med Kristus i det messianske festmåltidet og oppleve Guds velsignelser i en herliggjort og evig tilstand. Nattverden er derfor fylt av håp og forventning for de troende, og den peker mot et fremtidig fellesskap med Kristus. Det himmelske festmåltidet er en herlig feiring der Kristus og alle troende kommer sammen for å oppleve Guds rike velsignelser. Dette baserer seg på flere bibelske tekster som beskriver et måltid med rike retter og gode viner, som en feiring av Jesu endelige seier som Guds lam (Jes 25,6–9; 55,1–3; Åp 19,6–9). I Johannes' åpenbaring får vi et glimt av den endelige oppfyllelsen av disse løftene. Lammets bryllupsfest beskrives, som symboliserer ekteskapet mellom Kristus som brudgommen og Hans forløste folk som bruden. Det er en gledesfylt begivenhet der troende vil samles i Kristi nærvær og fryde seg over de evige velsignelsene ved frelsen.

KONKLUSJON

Nattverden har en lang historie i den kristne kirke og spiller også en viktig rolle innenfor pentekostal tradisjon. Tradisjonelt har nattverden blitt betraktet som et symbolsk minnemåltid i pentekostal teologi. Imidlertid har det oppstått en økende diskusjon blant pentekostale teologer de siste tiårene angående inkonsistensen i denne symbolske karakteren. Det pentekostale synet på nattverden samsvarer ikke utelukkende med Zwinglis syn. I tråd med pentekostal teologi og praksis kan nattverden forstås som en sakramental ordning der Den Hellige Ånd er aktivt til stede og virksom. Dette åpner for en sakramental forståelse av nattverden, hvor Guds nærvær ikke er knyttet til elementene i seg selv, men til Åndens virke i måltidet. Gjennom Den Hellige Ånd virker Gud i ulike ytre, religiøse praksiser blant de troende, og dermed kan man anerkjenne en *pneumatologisk realpresens* i nattverden – et reelt og aktivt nærvær av Den Hellige Ånd. Det femfoldige pinse-evangeliet gir en konstruktiv ramme for å forstå nattverden i en pentekostal kontekst som en sakramental ordning, en hellig praksis, hvor Ånden virker med sitt aktive nærvær.

LITTERATUR

- Andersen, Ø.G. og Årdal, Ø. (1993). Pinsebevegelsen. I Borgen, P. og Haraldsø, B. (Red.), *Kristne kirker og trossamfunn* (s. 249–253). Tapir Forlag.
- Anderson, A. (2004). *An Introduction to Pentecostalism: Global Charismatic Christianity*. Cambridge university Press.
- Archer, K. (2004). Nourishment for our Journey: The Pentecostal Via Salutis and Sacramental Ordinances, *Journal of Pentecostal Theology*, 13(1), 79-96. doi: <https://doi.org/10.1177/096673690401300105>
- Barratt, T. B. (1948). *Sangboken Maran ata 8 utgave*. Filadelfiaforlaget.
- Berg, T., Svartdahl, A., Wiik, K. J. & Øverby, J. M. (1995). *Predikant håndbok*. Rex Forlag.
- Biddy, W. S. (2006). Re-envisioning the Pentecostal Understanding of the Eucharist: An Ecumenical Proposal. *Pneuma*, 28(2), 228–252. <https://doi.org/10.1163/157007406778689906>
- Bloch-Hoell, N. E. (1965). *Pinsebevegelsen. En undersøkelse av Pinsebevegelsens tilblivelse, utvikling og særpreg med særlig henblikk på bevegelsens utforming i Norge*. Universitetsforlaget.
- Calvin, J. (1960). *Institutes of the Christian Religion*. (Red. og oversettelse: F.L. Battles; The Library of Christian Classics.) Westminster.
- Chan, S. (2000). *Pentecostal Theology and the Christian Spiritual Tradition*. Sheffield Academic Press.
- Dutko, J. L. (2017). Beyond Ordinance: Pentecostals and a Sacramental Understanding of the Lord's Supper. *Journal of Pentecostal Theology*, 26(2), 252–271. <https://doi.org/10.1163/17455251-02602006>
- Dusing, M. L. (2012). The New Testament Church. I Horton, S. M. (Ed.) *Systematic Theology Revised Edition*. Logion Press.
- Hegertun, T. (2009, 19. februar). *Nattverdsteologi*. <http://www.hegertunsblogg.org/2009/02/nattverdsteologi.html>
- Hegstad, H. (2015). *Gud, verden og håpet. Innføring av kristen dogmatikk*. Luther Forlag.
- Hollenweger, W. J. (1972). *The Pentecostals*. SCM Press.
- Hunter, H. D. (2002). Ordinances, Pentecostal. I Stanley M. Burgess og Eduard M. van der Maas (Red.), *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. Zondervan.
- Green, C. (2012). *Toward a Pentecostal Theology of the Lord's Supper: Foretasting the Kingdom*. CPT Press.
- Gros, J. (2008). The Roman Catholic View. I G.T. Smith (Red.), *The Lord's Supper: Five Views*. IVP Academic.
- Josefsson, U. (2005). *Liv och över nog. Den tidliga pingströrelsens spiritualitet (Bibliotheca theologiae practicae 77)*. Artos & Norma bokförlag.
- Kärkkäinen, V-M. (1998). *Schriften der Luther-Agricola-Gesellschaft 42. Spiritus ubi vult spirat. Pneumatology in Roman Catholic-Pentecostal Dialogue (1972-1989)*. Luther-Agricola-Seura.
- Kärkkäinen, V-M. (2008). The Pentecostal View. I G.T. Smith (Red.), *The Lord's Supper: Five Views*. IVP Academic.
- Land, S. J. (1993). *Pentecostal Spirituality: A Passion for the Kingdom*. Sheffield Academic Press.
- Land, S. (1996). Praying in the Spirit: A Pentecostal Perspective', in Jürgen Moltmann og Karl-Josef Kuschel (red.), *Pentecostal Movements as an Ecumenical Challenge*. SCM Press.
- Lydersen, K. (2012). *Ved Herrens bord. En undersøkelse av Den norske pinsebevegelses nattverdsteologi samt en drøfting av pinsebevegelses nattverdsteologi sammenlignet med utvalgte økumeniske dokumenter*. Masteroppgave ved MF vitenskapelig høyskole.
- Macchia, F. D. (1993). Tongues as a Sign: Towards a Sacramental Understanding of Pentecostal Experience, *Pneuma*, 15(1), 61-76. doi: <https://doi.org/10.1163/157007493X00059>
- Macchia, F. D. (2006). *Baptized in the Spirit: A Global Pentecostal Theology*. Zondervan Academic.
- McGrath, A. E. (2016). *Christian theology: an introduction* (25th Anniversary Sixth Edition.). Wiley.
- Olsen, R. E. (2008). The Baptist View. I G.T. Smith (Red.), *The Lord's Supper: Five Views*. IVP Academic.
- Pinsebevegelsen. (2023, 28. april). *Trosgrunnlag*. <https://pinsebevegelsen.no/pinsebevegelsen/trosgrunnlag>

- Ski, M. (1952). *T. B. Barratt minneutgave, 8 skrifter i utvalg. Helliggjørelsens nådeverk*. Filadelfiaforlaget.
- Somdal, A. (1990). *Tro og lære*. Filadelfiaforlaget.
- Sørensen, S. & Waldemar, J. (2023). *Den Hellige Ånd i vår tid*. Hermon forlag.
- Tjørhom, O. (2020). *Nattverd*. Vårt Land forlag.
- Trannum, I. (1972). *Ved Herrens bord*. Filadelfiaforlaget.
- Vondey, W. (2010). Pentecostal Ecclesiology and Eucharistic Hospitality: Toward a Systematic and Ecumenical Account of the Church, *Pneuma*, 32(1), 41-55. doi: <https://doi.org/10.1163/027209610X12628362887596>
- Vondey, W., & Green, C. (2010). Between This and That: Reality and Sacramentality in the Pentecostal Worldview, *Journal of Pentecostal Theology*, 19(2), 243-264. doi: <https://doi.org/10.1163/174552510X526250>
- Waldemar, J. (2024). Nattverden. I Sørensen, S. (Red.), *Dette tror vi: Sentrale teologiske og verdimesige spørsmål* (s. 115–124). Hermon Forlag.
- Yong, A. (2005). *The Spirit Poured Out on All Flesh: Pentecostalism and the Possibility of Global Theology*. Baker Academic.

Jarle Waldemar (f. 1978) er hovedpastor i Filadelfiakirken Drammen. Han er doktorgradsstipendiat ved Høyskolen for ledelse og teologi (HLT) og doktorgradskandidat ved MF vitenskapelige høyskole. Waldemar er pedagog og teolog, og har utdanning på masternivå innenfor praktisk teologi, ledelse, pedagogikk, familieterapi, sjelesorg og konflikthåndtering. Han har skrevet over 50 bøker, blant annet studiekommentarene til *Hverdagsbibelen Pluss*, vært bidragsyter for *Bibelen Guds Ord Fokus* og skrevet bibelkommentarserien *Grunnfestet*. E-post: post@jarlewaldemar.no

Waldemar, J. (2023). Den komplekse pastorrollen: en kvantitativ studie blant pinsepastorer. *Scandinavian Journal for Leadership and Theology*, 10, 220–242. <https://doi.org/10.53311/sjlt.v10.68>